

Морзе Н.В., Барна О.В., Вембер В.П. Формувальне оцінювання: від теорії до практики // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. - 2013. - № 6. - С. 45-57.

НАТАЛІЯ МОРЗЕ, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, проректор з інформатизації начально-наукової та адміністративної діяльності Київського університету імені Бориса Грінченка

ОЛЬГА БАРНА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних і фундаментальних дисциплін ЧННПБ Тернопільського національного економічного університету, вчитель вищої категорії, вчитель-методист

ВІКТОРІЯ ВЕМБЕР, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформатики Інституту суспільства Київського університету імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Анотація. У статті розкрито суть формувального оцінювання, описана технологія формувального оцінювання на прикладі навчально-методичних комплектів з інформатики для 2 та 5 класів, здійснено огляд інтернет-ресурсів з питань організації процесу оцінювання.

Ключові слова: діагностика навчання, формувальне оцінювання, цілі оцінювання, методи оцінювання, інструменти оцінювання, бібліотека оцінювання.

Діагностика навчання – обов'язковий компонент освітнього процесу, який спрямований на визначення рівня досягнень поставлених цілей та включає контроль, перевірку, облік, оцінювання, накопичення статистичних даних та їх аналіз, рефлексію, виявлення динаміки освітніх змін і особистісного поступу учня, перевизначення цілей, уточнення освітніх програм, коректування процесу навчання, прогнозування подальших змін та розвитку освітнього процесу. Однією із складових діагностики навчальних досягнень учнів на уроках інформатики є оцінювання. Класичним у світовій

практиці є визначення новозеландського вченого К.Е. Бібі, який трактує оцінювання як «систематичне збирання і тлумачення фактів, за яким йде наступний етап – судження про їхню цінність і відповідне планування подальших дій»[1, с.18]. Взагалі, оцінювання виконує цілий ряд функцій в навчальному процесі: *контролююча, навчальна, діагностико-коригуюча, стимулюючо-мотиваційна, розвивальна, виховна та функція управління процесом навчання*. Аналіз сучасних поглядів науковців країн ЄС на оцінювання навчальних досягнень учнів свідчить про зміни в теорії і практиці цієї галузі педагогіки у контексті акцентування особистісно-орієнтованого навчання, а саме визнання так званої формувальної функції оцінювання, яка в науково-педагогічній літературі трактується як *формувальне оцінювання*. При цьому під **формувальним оцінюванням** розуміють інтерактивне оцінювання прогресу учнів, що дає змогу вчителю визначати потреби учнів та відповідним чином адаптовувати процес навчання [2]:

- швейцарський учений Ф. Перрену (Philippe Perrenoud, 1991) трактує формувальне оцінювання як «будь-яке оцінювання, яке допомагає учневі навчатися та розвиватися», наголошуючи на активній ролі останнього [3, с.50];

- новозеландські вчені Б. Коуві (Bronwen Cowie) та Б. Белл (Beverley Bell, 1999) – як «двосторонній процес між учителем та учнем з метою оптимізації процесу навчання», підкреслюючи аспект співробітництва [4, с.101];

- британський учений П. Блек (Paul Black, 2000) – як «діяльність вчителя та учнів, яка надає відомості, які можуть бути використані як зворотній зв'язок для кореляції навчального процесу», підкреслюючи ідею важливості реагування в процесі навчання на запити дитини [5, с.7].

Формувальне оцінювання, на відміну від традиційного, в якому результати тестів та контрольних замірів знань та умінь є основним джерелом відомостей про рівень навчальних досягнень учнів, здійснюється у

тісному зв'язку з тим, як реально відбувався процес навчання. І.С. Фішман і Г.Б. Голуб в своїй роботі «Формувальна оцінка навчальних результатів учнів» [6] вказують на те, що формувальне оцінювання передбачає оцінку досягнень учнів, виявлення пропусків в засвоєнні елементів змісту задля того, щоб усунути їх із максимальною ефективністю. Посилаючись на Smith A., Lovatt M. I Wise D. [Smith, 2003] підкреслимо метафору, яка, на нашу думку, визначає сутність формувального оцінювання: «Якщо уявити учнів в образі рослин, то зовнішня (підсумкова) оцінка, прийнятна для традиційного навчання, – це процес простого вимірювання їх зросту. Результати вимірювань будуть цікавими для порівняння та аналізу, але вони самі по собі не впливають на ріст рослин. Формувальне оцінювання, навпаки, схоже на підживлення і полив рослин. Тим самим безпосередньо впливає на їх ріст [7]. Підходи до порівняння традиційного та формувального оцінювання подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Традиційне оцінювання	Формувальне оцінювання
<ul style="list-style-type: none"> • Оцінювання знань з предмета 	<ul style="list-style-type: none"> • Оцінювання результатів проектної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> • Оцінювання кінцевого результату 	<ul style="list-style-type: none"> • Оцінювання самостійності, співробітництва, процесу навчання
<ul style="list-style-type: none"> • Оцінювання вчителем 	<ul style="list-style-type: none"> • Оцінювання учнями, самооцінювання
<ul style="list-style-type: none"> • Отримання звіту про результати навчання учнів, їх ранжування 	<ul style="list-style-type: none"> • Отримання більш повної картини навчання кожного учня зокрема, його поступу у досягненні цілей

Дослідження показують, що постійне оцінювання дає дані про те, як учень отримує знання, тому виходячи з неї вчитель та учні можуть планувати та здійснювати ті чи інші дії. Саме дії вчителя та учня роблять таку оцінку «формувальною». Відомо, що в тому випадку, коли учні та вчитель однаково розуміють цілі та очікувані результати навчання, процес навчання стає більш ефективним. Учні мають розуміти, яких результатів навчання слід досягнути, і у будь-який час встановити, на якому етапі досягнення своїх цілей вони знаходяться, оцінити точність виконаних дій та операцій, скоригувати, за необхідності, та зрозуміти, коли очікуваного результату досягнуто. Таким

чином, формувальна оцінка – це «зворотній зв'язок» для учнів, який дозволяє їм зрозуміти, яких заходів слід вжити, щоб покращити власні результати. З іншого боку, така оцінка для вчителя забезпечує зв'язок оцінки з індивідуальним навчальним рухом учня, приростом його навчальних результатів: знань, умінь, компетентностей, тощо. Вона створює умови розвитку в учнів навичок 21 століття, а саме планування власного процесу навчання, прийняття аргументованих рішень, робота в команді, співпраця тощо. Окрім цього, така оцінка створює передумови оцінювання запланованих результатів навчання: особистісних, метапредметних та предметних. Переваги формувального оцінювання для вчителя та учня відображені в таблиці 2.

Таблиця 2

Формувальне оцінювання надає можливість:	
Для вчителя	Для учня
<ul style="list-style-type: none"> • чітко сформулювати освітній результат, який потрібно отримати та оцінити в кожному конкретному випадку, та організувати відповідно до цього свою роботу; • зробити учня суб'єктом освітньої та оцінювальної діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> • вчитися на помилках; • зрозуміти, що є важливим, а що другорядним; • зрозуміти, що в них виходить – є успіхи; • визначити, чого вони не знають; • визначити, чого вони не вміють робити

Під час запровадження формувального оцінювання у навчальному процесі вчитель має дотримуватись наступних принципів:

1. Вчитель постійно забезпечує зворотній зв'язок, надаючи учням коментарі, зауваження, поради щодо їх діяльності.
2. Учні беруть активну участь в організації процесу їх власного навчання.
3. Вчитель змінює техніки та технології навчання в залежності від зміни результатів навчання учнів.
4. Вчитель усвідомлює, що оцінювання тільки за допомогою виставлення деякої кількості балів різко зменшує мотивацію та самооцінку учня.

5. Вчитель усвідомлює необхідність навчити учнів принципам і способам покращення власних результатів.

Формувальне оцінювання використовується в тих випадках, коли учні аналізують свій процес навчання в ході роботи над навчальним матеріалом. При цьому змінюються цілі, методи та інструменти оцінювання (мал. 1).

Мал. 1. Цілі використання формувального оцінювання.

Французькі науковці Г. Нуазе (Georges Noizet) та Ж.-П. Каверні (Jean-Paul Caverni) зазначають, що «ключова місія формувального оцінювання» - допомога учню у навчанні. Вона пов'язана з такими важливими завданнями: сприяти впевненості учня у власних силах, надавати орієнтири, корисні поради на певних етапах навчання, сигналізувати про складнощі, забезпечувати діалог «учитель-учень», формувати стратегію успішного навчання [8, с.143]. Все це зміщує процес відслідковування навчальних досягнень на індивідуальний рівень, переміщуючи учня у центр навчання.

Вчені пропонують низку запитань, які можуть слугувати орієнтирами для конструювання моделі формувального оцінювання у конкретному класі:

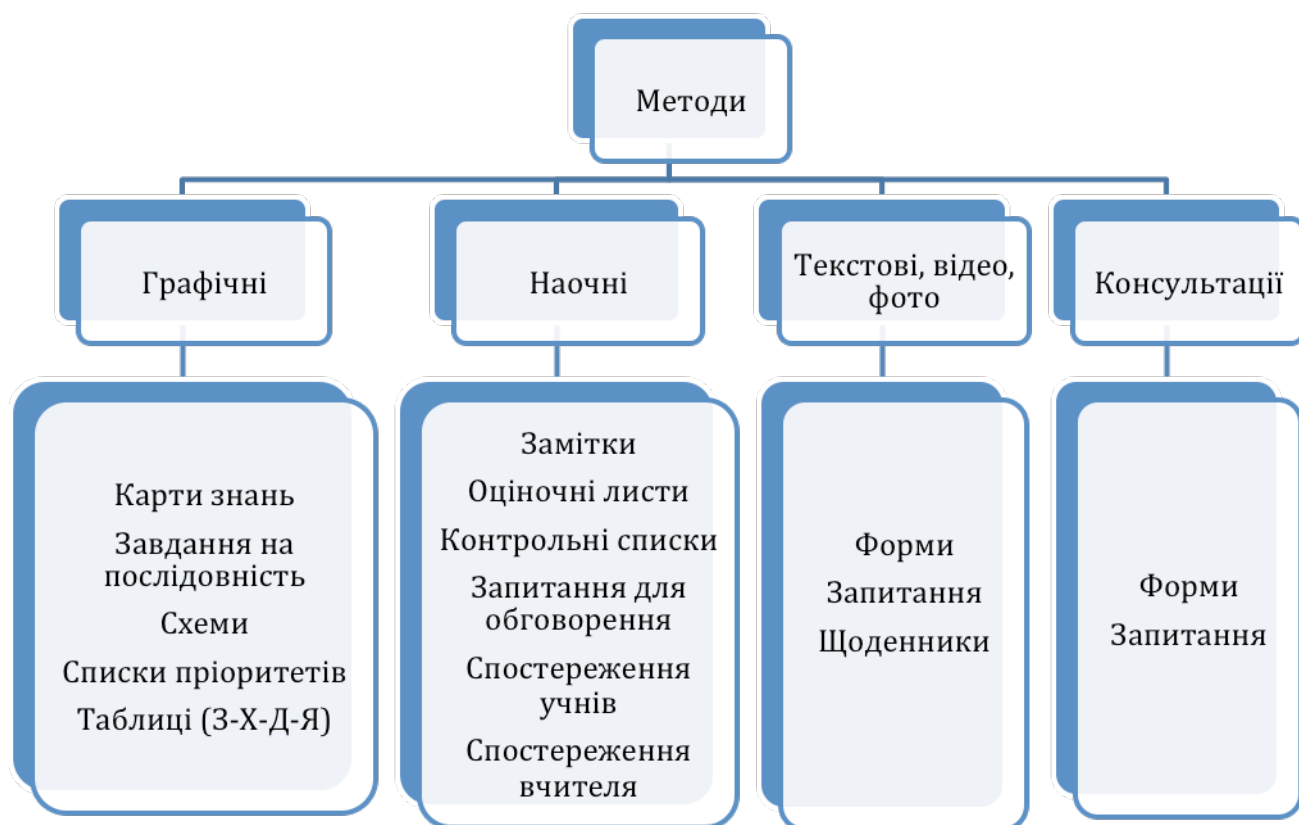
хто оцінює? – потрібно пам'ятати, що досягнення учня може оцінити не тільки вчитель, а й сам учень;

як оцінювати? – оцінювання має проводитись на основі розроблених та затверджених критеріїв, які вчитель повідомляє учням на початку навчання;

що оцінювати? – вміння презентувати набуті знання, спосіб виконання завдань, результати та спосіб їх досягнення, рівень опанування учнями компетентностей тощо;

навіщо оцінювати? – щоб діагностувати складнощі, мотивувати, підтримувати успіхи у досягненні навчальних цілей, виявляти навчальні потреби.

Зрозуміло, що при цьому мають змінюватись методи та інструменти оцінювання, деякі з яких подано на малюнку 2.

Мал. 2. Методи та засоби формувального оцінювання.

Слід зазначити, що педагогічна спільнота отримала розробку інструментарію формувального оцінювання засобами ІКТ завдяки програмі Intel «Навчання для майбутнього» (v. 10.0). Ключовою новацією цієї версії програми, на відміну від попередньої, якою охоплено близько 10 мільйонів вчителів в Україні, є проектування навчальних проектів з урахуванням

принципів формувального оцінювання, розробка плану, графіку та інструментів оцінювання діяльності учнів у проекті. Розроблені навчально-методичні матеріали [9] спрямовані на забезпечення допомоги вчителю здійснювати таке оцінювання, що забезпечує вчителів стратегіями, які вбудовані в навчальний процес, в якому учні глибше розуміють вивчене, думають на більш високому рівні і стають цілеспрямованими у навчанні (мал. 3).

educate.intel.com/ua/AssessingProjects/

Нормативно-правов... Скретч - среда прог... Scratch | Home | imag... Scratch | ТЫPHET — ... Scratch программиро...

intel **Оцінювання проектів** : Оцінювання для вдосконалення викладання та навчання

Домашня сторінка > Про Intel > Домашня сторінка навчання > Інструменти K12

Стислий огляд і переваги Спробуйте Плани оцінювання Стратегії оцінювання Робоче місце

Коли оцінювання визначає процес навчання, учні більше знають, стають більш впевненими і цілеспрямованими у навчанні.
Сайт *Оцінювання проектів*, орієнтований на розвиток навичок 21 століття, допомагає вчителям створювати таке оцінювання, що забезпечує вчителів стратегіями, які вбудовані в навчальний процес, в якому учні глибше розуміють вивчене, думають на більш високому рівні, і стають цілеспрямованими у навчанні.

Стислий огляд і переваги >
Ознайомтеся з дослідженнями щодо видів оцінювання. Прочитайте про переваги різних видів оцінювання.

Спробуйте >
Перегляньте демонстрацію того, як просто можна створювати засоби оцінювання. Слідуйте вказівкам, які допоможуть вам почати роботу.

Плани оцінювання >
Знайдіть та спробуйте ідеї інших учителів, які вже

Вхід
Робоче місце

Цитата на замітку
«У 21 столітті неписьменним вважається вже не той, хто не уміє читати і писати, а той, хто не уміє вчитися, доучуватися і переучуватися»
Елвін Тоффлер,
американський
футурист

Мал. 3. Вигляд головної сторінки сайту «Оцінювання проектів».

Окрім матеріалів, що свідчать про результати досліджень щодо видів оцінювання та їх переваги, користувач може скористатись *Бібліотекою оцінювання* і документами, що знаходяться в ній, інструментами оцінювання у вигляді різних форм з оцінювання мислення, процесів і результатів навчальної діяльності учнів. Досвід інших учителів, представлений у вигляді розгорнутих планів оцінювання, що містять засоби контролю, детальний методичний опис і зразки оцінювання учнівських робіт, може стати стартом для впровадження формувального оцінювання у конкретному класі. Вчителю пропонуються рекомендації з розробки і використання різних методів

оцінювання. При цьому акцент зроблено на п'ять видів заходів, що складають стратегії формування оцінювання: визначення навчальних потреб учнів, розвиток самостійності і взаємодії, моніторинг процесу, перевірка розуміння, докази розуміння та вміння (мал.4).

Визначення навчальних потреб учнів

Визначення потреб
Учні залучають до кожної нової теми різноманітність досвіду, здібностей та інтересів. Розуміння попередніх знань і попереднього розуміння учнями предмету, що вивчається, допомагає вчителю побудувати навчання так, щоб уникнути нерозуміння.

У наступній таблиці перераховані методи, цілі й інструменти, які використовуються для виявлення потреб учнів. Посилання забезпечують додаткову інформацію і спеціальні приклади.

Метод оцінювання	Мета	Коли використовувати	Інструмент
	Вивчення прикладів робіт учнів показує ступінь розуміння ними	Перш ніж планувати проєкт, ознайомтеся з роботами учнів і запитайте: Які навички, знання і розуміння	<ul style="list-style-type: none"> Приклади робіт і оцінювання

Стратегії оцінювання

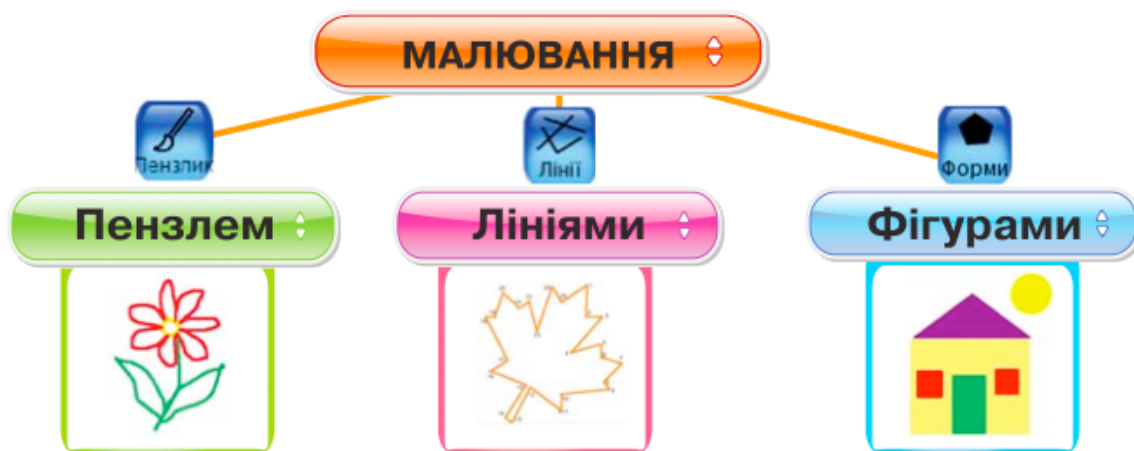
- Визначення навчальних потреб учнів
- Розвиток самостійності і взаємодії
- Моніторинг прогресу
- Перевірка розуміння
- Докази розуміння і вміння

Мал. 4. Екранна копія сторінки сайту щодо методів, цілей, засобів та плану заходів задля визначення навчальних потреб учнів.

Технологія формування оцінювання стала однією з педагогічних технологій сучасних навчально-методичних комплектів з інформатики для 2 та 5 класів, створених авторськими колективами під керівництвом Н.В.Морзе. Зокрема, навчально-методичний комплект “Сходинок до інформатики” для 2 класу авторів Н. В. Морзе, В. П. Вембер, Н. А. Саражинської у підручнику та робочих зошитах містить рубрики **Повторюємо, Перевіряємо, Підсумок** [10,11,12]. Використання завдань і вправ на оцінювання набутих знань й умінь дає змогу привчити учнів до систематичної рефлексії щодо результатів власної діяльності, а вчителю відчувати зворотний зв'язок з кожним учнем.

Рубрика **Повторюємо** у кінці кожного уроку в підручнику містить організаційну діаграму чи схему, в якій представлено зв'язки основних понять змістової частини. Вона є знанневою опорою під час вивчення нового теоретичного або практичного матеріалу.

Наприклад, підсумовуючи способи створення нових малюнків в середовищі графічного редактора TuxPaint, можна скористатися схемою з рубрики **Повторюємо** (мал.5).

Мал.5. Схема про способи малювання об'єктів з рубрики Повторюємо.

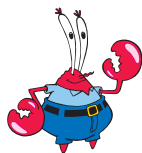
Під час оцінювання перевага надається формуванню вмінь самоконтролю й самооцінювання, взаємооцінювання за допомогою спеціальних інструментів і методів формувального оцінювання. Прикладами таких інструментів можуть бути таблиці в рубриках **Перевіряємо** (мал.6) та **Підсумок** (мал.7).

Оціни свої знання та вміння.

		Так	Ні
1	Я знаю, що таке об'єкт.		
2	Я можу навести приклади об'єктів на вулиці, в школі і вдома.		
3	Я знаю, що об'єкти можуть мати різні властивості.		
4	Я можу назвати властивості геометричних фігур.		

Мал.6. Твердження для самооцінювання знань і вмінь в рубриці Перевіряємо.

ПІДСУМОК з РОЗДІЛУ

«КОМП'ЮТЕРИ У НАШОМУ ЖИТТІ»

Я зрозумів:

		Так	Ні
1	Чому потрібно дотримуватись правил безпечної поведінки у комп'ютерному класі.		
2	Я знаю, що комп'ютер використовують для роботи з текстом, малюнками, звуком, передавати повідомлення та обчислювати.		
3	Я можу назвати професії, в яких використовують комп'ютер.		
4	Я можу назвати пристрої, за допомогою яких людина може працювати зі звуком, малюнками, текстом, обчислювати, передавати повідомлення та визначати місцезнаходження.		

Мал.7. Твердження для самооцінювання знань та вмінь в рубриці Підсумок.

Основою оцінювання діяльності кожного учня є результати аналізу його навчальної продукції та діяльності з її створення. Якість навчальної продукції учнів оцінюється за встановленими в кожному випадку критеріями. Наприклад, оцінювання творчих робіт проводять за такими критеріями, як ступінь творчості, новизна, оригінальність, особистий внесок, логічність, оформлення, аргументованість відповідей на запитання.

Учитель може оцінювати рівень розвитку особистісних якостей за характеристиками, що згруповано у блоки: технічні, дизайнерські, комунікативні, креативні, когнітивні, рефлексивні вміння.

Зазначимо, що відповідно до вимог Державного освітнього стандарту оцінювання учнів з предмета «Сходінки до інформатики» відбувається вербально, причому в різних формах: усні судження педагога, письмові якісні характеристики, систематизовані за заданими параметрами дані, в тому числі й рейтингові. Оцінювання можна проводити за допомогою спеціального дидактичного інструментарію.

Для діагностики набутих учнем умінь і способів діяльності використовують й завдання на рефлексію.

Рефлєксія (від лат. *refleccio* — відображення) в освіті – усвідомлення учнем своєї навчальної діяльності, аналіз власних результатів навчання з метою підвищення їх ефективності. Рефлексія є одним з видів формульовального оцінювання, вона привчає учня до систематичного аналізу результатів власної діяльності, зокрема й не пов'язаної із навчанням у школі.

Учень усвідомлює початковий рівень власних знань та уявлень, відповідних компетентностей, і порівнює підсумковий рівень за допомогою таблиці **Перевіряємо**.

Письмово, схематично або усно учень описує етапи своєї діяльності, проблеми, що виникли, способи їх розв'язання. З цією метою для проведення рефлексії можна пропонувати учням початки речень, які учні продовжують:

Сьогодні я навчився...

Я б хотів ще дізнатися про...

Найбільш захоплюючим сьогодні було...

Мені найбільше сподобалося ...

Головними особливостями знаннєвого продукту є засвоєні учнем способи діяльності, розуміння суті навчального процесу, самовизначення відносно нього.

Знання, що їх осмислено, як особистісне надбання, складаються з таких компонентів:

- **знаю що** – відомості про зміст своїх знань та незнання;
- **знаю як** – відомості про засвоєні дії, що належать до способів набуття, розвитку та перетворення знань;
- **знаю навіщо** – розуміння суті навчальних матеріалів та діяльності з їх отримання;
- **знаю себе** – визначення себе відносно певних знань і відповідних інформаційних матеріалів.

Логічним продовженням застосування технології формувального оцінювання при навчанні інформатики у п'ятому класі є навчально-методичний комплект «Інформатика-5» авторів Морзе Н.В., Барни О.В., Вембер В.П., Кузьмінської О.Г., Саражинської Н.А. Усі складові цього комплекту, починаючи від підручника [13], робочого зошита [14], зошита для практичних робіт та проектної діяльності [15] та закінчуючи зошитом контролю знань [16] містять інструментарій формувального оцінювання.

Рубрики **Повторюємо** та **Оціни свої знання та вміння** в підручнику є інструментами здійснення формувального оцінювання з інформатики у п'ятому класі. Їх можна застосовувати як наприкінці уроку для проведення рефлексії та узагальнення, так і як засіб здійснення другого етапу формувального оцінювання, а саме поточного оцінювання знань та умінь учнів (мал.8).

Повторюємо

Розглянь схему та поясни, як пов'язані її складові.

Оціни свої знання та вміння

- ✓ Я знаю, що таке файл, папка.
- ✓ Я знаю, для чого створюються папки.
- ✓ Я знаю, як найкраще давати імена файлам та папкам.
- ✓ Я знаю, як викликати контекстне меню файла, папки.
- ✓ Я знаю, як переглянути властивості файла та папки.
- ✓ Я вмію відкривати та закривати потрібну папку.
- ✓ Я вмію відкривати та переглядати файли в папці.
- ✓ Я вмію переглядати списки імен файлів і папок.
- ✓ Я вмію змінювати розмір значків для зручного перегляду файлів та вкладених папок у вікні папки.

Мал.8. Фрагмент підручника Інформатика, 5 клас.

Робочий зошит з інформатики містить завдання до 26 теоретичних уроків, які спрямовані на засвоєння учнями нових умінь, сприяють розумінню навчального матеріалу, передбачають використання передбачених програмою матеріалів для розв'язування практичних завдань, забезпечують розвиток в учнів навичок вищих рівнів мислення, уяви, уваги, творчої фантазії. Зошит містить вправи на планування діяльності, узагальнення матеріалу шляхом заповнення схем, аналізу нелінійного тексту, встановлення відповідностей, побудови логічної послідовності об'єктів, а також творчі

завдання та вправи на узагальнення знань та умінь. В робочому зошиті кожен розділ завершується схемою узагальнення, що входить до інструментарію формувального оцінювання. На основі сигналів-кольорів, якими учні позначають складові схеми, вчитель будує стратегію навчання для кожного учня індивідуально. Усі складові навчальних досягнень, позначені зеленим кольором, вважаються такими, що учень може їх впевнено продемонструвати. Синій колір передбачає достатню оцінку учнем своїх знань, умінь та навичок, які вчитель може перевірити у нових умовах. Усі складові схеми узагальнення, які позначені учнем червоним кольором, свідчать про недостатній рівень засвоєння ним окремих вимог навчальної програми. Це є сигналом для створення умов щодо індивідуальної роботи учня над навчальним матеріалом (мал. 9).

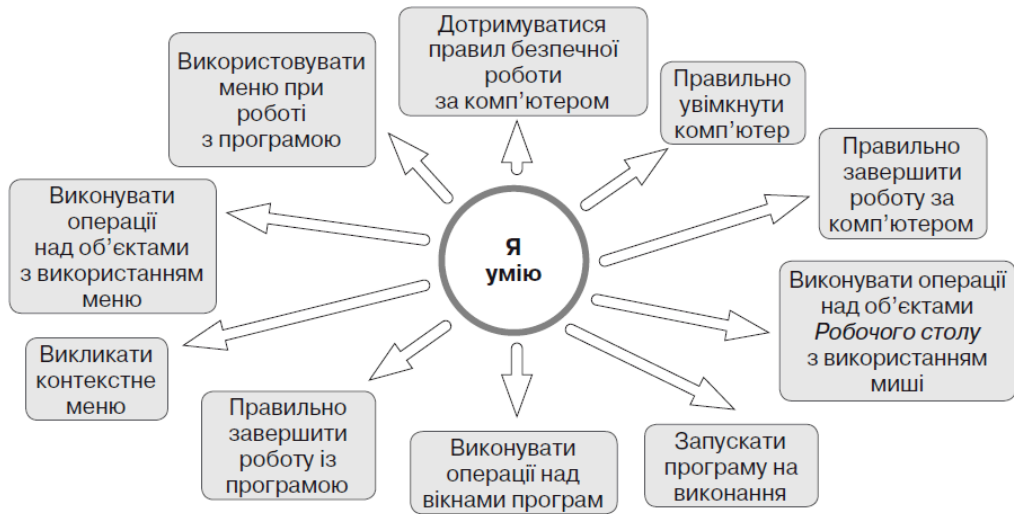
Мал. 9. Приклад схеми-узагальнення до розділу.

Самооцінювання навчальних умінь, необхідних для виконання практичної роботи, пропонується здійснювати за допомогою карти умінь, поданої у зошиті для практичних робіт та проектної діяльності. Учні замальовують стрілки, що вказують на деяку операцію (мал. 10).

ПРАКТИЧНА РОБОТА 1. Працюємо з вікнами та їх об'єктами

Зафарбуй на карті умінь стрілки, що вказують на дії, які ти можеш виконати:

Мал. 10. Приклад карти умінь у зошиті для практичних робіт та проектної діяльності, 5 клас.

Запропонована карта умінь може розглядатися як опора для розуміння учнями найближчих навчальних цілей та проведення самооцінювання та рефлексії. Систематична робота з аналогічними картами дозволяє учням чітко розуміти навчальні цілі, які ставляться вчителем при навчанні, та відслідковувати власну траєкторію їх досягнення, а значить – і навчання. Карта умінь надає вчителю розуміння того, як доцільно проводити цілеспрямовану індивідуальну роботу з учнями для внесення коректив у траєкторію навчання кожного учня: провести консультацію, організувати експрес взаємонавчання, запропонувати переглянути навчальне відео чи прочитати навчальну інструкцію тощо.

Відповідно до технології формувального оцінювання, учень на рівні із вчителем залучається до процесу оцінювання власних навчальних умінь. Для цього практичні завдання містять інструменти оцінювання – таблиці із критеріями. Важливо, щоб учень розумів, що конкретно він перевіряє у продукті своєї діяльності. Тому запропоновані критерії мають відповідати віковим особливостям п'ятикласників, бути цілком вимірними, реальними,

досяжними з боку учня та комплексними з боку перевірки засвоєння деякої навчальної операції (мал. 11).

Завдання	Критерії оцінювання	Бали	Само-оцінка	Оцінка вчителя
Завдання 4. Писанки	У середовищі графічного редактора Paint відкрито файл Писанки	1		
	Зображення усіх писанок розфарбовано за зразком	4		
	Результат збережено у файлі з іменем Писанки в папці Зображення	1		
	Разом:	6		

Мал. 11. Критерії оцінювання завдання практичної частини уроку-практичної роботи у 5 класі.

У п'ятому класі, коли оціночні судження учнів розвинені мало, важливо навчити дітей правильно оцінювати свою діяльність, планувати її та визначати рівень досягнення власних цілей. Для цього у зошиті з практичних робіт та проектної діяльності запропоновані чек-листки участі учнів у проектах.

Твердження	Виконання
Я підготував лист-запрошення делегації п'ятикласників із дитячого будинку сусідньої області	☐
Я намалював схему, як дістатися до школи	☐
Я придумав емблему, яка складається із текстового повідомлення з одного слова та невеликого зображення	☐
Я створив емблему — намалював або створив аплікацію, або використав інший спосіб	☐
Я перевіряв, що за моєю емблемою можна дізнатись, як мене звати та про мої захоплення	☐
Я підготував усний виступ-представлення запрошення, емблеми для презентації проекту в класі	☐

Мал. 12. Контрольний список участі у проекті «Добро починається з тебе».

Зошит контролю містить дидактичні матеріали для здійснення оцінювання навчальних досягнень учнів на кожному з теоретичних уроків. Матеріали кожного уроку містять дві складові: *Вхідне оцінювання* та *Тестові завдання*. В кінці кожного розділу передбачено систему підсумкових тестових завдань.

Мета проведення вхідного оцінювання полягає в актуалізації та систематизації початкових знань учнів з нової теми. Воно відноситься до одного із типів формувального оцінювання і не передбачає виставлення оцінки за його виконання. Головне для вчителя – виявити, який матеріал вже відомий учням, а над яким йому слід спільно з учнями попрацювати для засвоєння. Крім того, за результатами такого оцінювання вчителі можуть дібрати найбільш вдалий та методично обґрунтований підхід до вивчення теми та ефективно організувати диференціацію навчання учнів класу задля задоволення навчальних потреб учнів. Вхідне оцінювання можна проводити за допомогою різних методів: обговорення поставлених вчителем проблем, тестування, мозковий штурм, опитування тощо. При цьому вчитель може використовувати різні інструменти: таблиця ЗХД («знаю, хочу дізнатися, дізнався»), тестів, чек-листів (мал. 13).

ВХІДНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Прочитай твердження та оціни їх правильність. Постав позначку у відповідному стовпчику таблиці.

№	Твердження	Погоджуюсь	Не погоджуюсь
1	Людина отримує відомості про навколишній світ лише під час спілкування	☐	☐
2	Людина отримує відомості про навколишній світ лише за допомогою зору	☐	☐
3	Людина отримує відомості про навколишній світ за допомогою органів чуття	☐	☐
4	Інформація передається за допомогою повідомлень	☐	☐
5	Одні й ті самі повідомлення несуть однакову інформацію кожній людині	☐	☐
6	Одні й ті самі повідомлення можуть нести різну інформацію	☐	☐
7	Інформація — це відомості про світ, що нас оточує, про явища, які відбуваються в ньому	☐	☐
8	Інформація — це відомості, які ми отримуємо під час спілкування та навчання	☐	☐

Мал. 13. Чек-лист для проведення вхідного оцінювання.

Вчителю доцільно використовувати для оцінювання тестові завдання, які можуть бути призначені для визначення рівня засвоєння учнями навчального матеріалу уроку та розділу. Мета їх застосування - спонукати учнів до самоспрямованості у навчанні, забезпечити діагностичний

зворотний зв'язок між учнями та вчителями, відстежувати прогрес у навчанні учнів, перевіряти рівень розуміння, демонструвати рівень засвоєння знань та сформованості навичок, розвивати навички самоконтролю (мал. 14).

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

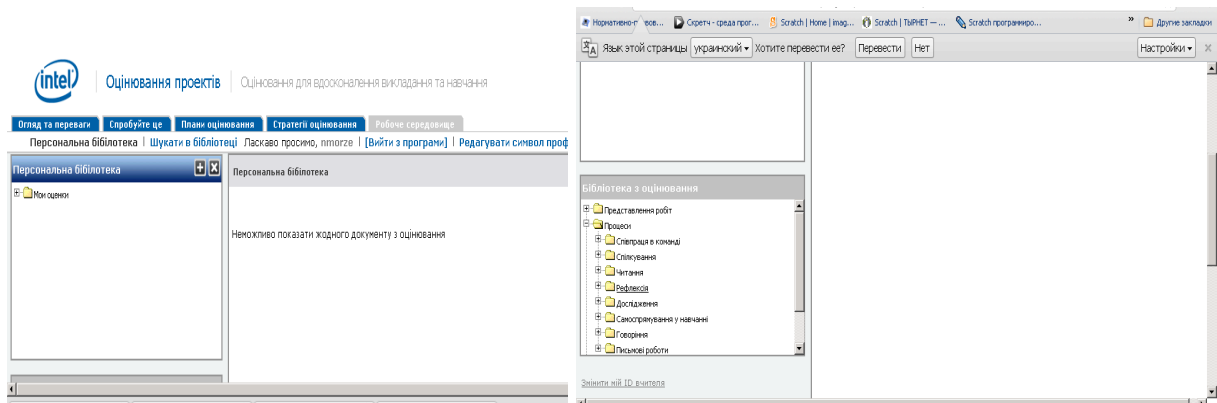
Вибері одну правильну відповідь.

1. Прикладом збереження числових даних може слугувати
А розмова по телефону
Б ілюстрація в книзі
В таблиця множення на 10
Г текст пісні
2. Для збереження звукових даних використовують
А підручник з історії
Б вівіску з назвою магазину
В журнал
Г касету з класичною музикою
3. Для відтворення звукових даних можна використовувати
А калькулятор
Б плеєр
В фотоапарат
Г секундомір
4. Для опрацювання яких даних використовують калькулятор?
А текстових
Б числових
В графічних
Г відеоданих
Д звукових

Мал. 14. Фрагмент тестових завдань.

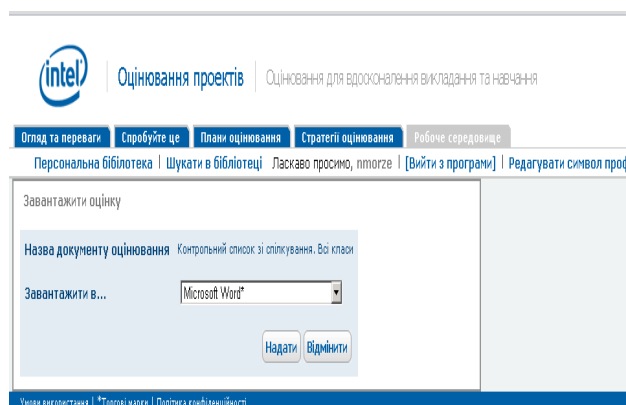
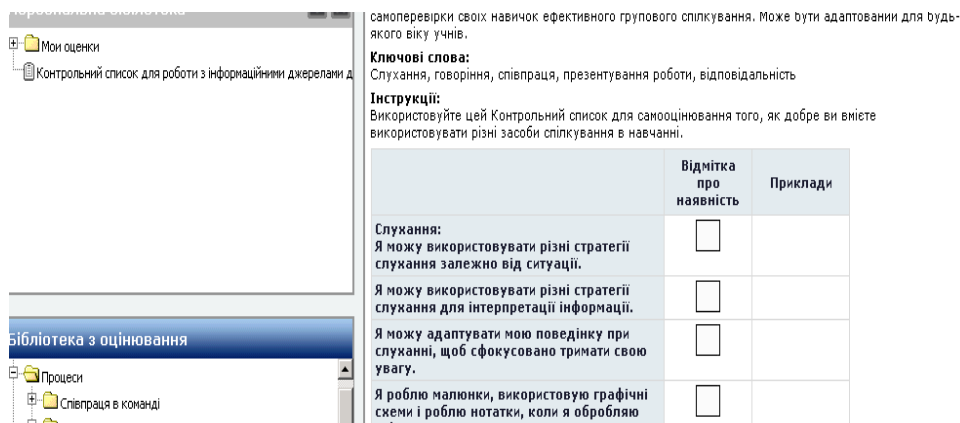
Мета проведення підсумкового оцінювання – визначення рівня навчальних досягнень учнів та побудова подальшої стратегії корекції його знань чи їх узагальнення.

Запропоновані до розгляду приклади інструментів оцінювання здебільшого забезпечують вчителя зразками підтримки стратегії визначення навчальних потреб учнів та перевірки результатів: знань, продуктів діяльності, процесу виконання тощо. Вчитель може самостійно скласти власні засоби підтримки технології формування оцінювання: списки спостережень, контрольні списки, критерії оцінювання, тощо. Корисною та дієвою допомогою при цьому буде бібліотека оцінювання, доступ до якої здійснюється через головну сторінку сайту *Оцінювання проектів* (мал. 3). Кожен користувач бібліотеки оцінювання забезпечується власним робочим місцем, яке містить розділи: *персональні бібліотеки* та *доступні оцінки* (мал. 15).

Мал. 15. Робоче місце бібліотеки оцінювання.

Перегляд та редагування шаблону оцінки можна здійснювати безпосередньо на робочому місці чи після завантаження обраного шаблону на персональний комп'ютер у зручному форматі – текстовому документі, електронній таблиці тощо (мал.16).

Мал. 16. Робота із формою оцінювання у бібліотеці оцінювання.

При розробці власних критеріїв оцінювання вчителю важливо дотримуватись наступних порад:

- критерії спрямовані на оцінку роботи учня (на проміжному чи фінальному етапі);

- робота учня оцінюється за критеріями чи порівнюється із запропонованим вчителем зразком, але не з роботами інших учнів;
- критерії мають бути заздалегідь відомими учням;
- потрібно використовувати чіткий алгоритм виведення оцінки, за яким учень може самостійно визначити свій рівень досягнення і оцінку;
- критерій оцінювання – це конкретний вираз навчальних цілей. Можна оцінювати тільки те, чого навчають.

За останні десятиліття формувальне оцінювання активно впроваджується у світі, зокрема у країнах ЄС, та набуває дедалі більшої ваги в Україні. Його особливостями є сприяння у формуванні й розвитку особистості учня, що досягається за рахунок забезпечення ефективного зворотного зв'язку з учнем, активної участі учня в процесі навчання, постійного коригування навчального процесу, мотивування учня, усвідомлення ним відповідальності за власне навчання. Це означає, що застосування технології формувального оцінювання на сучасному етапі може перетворитись на один із ключових важелів забезпечення якісної освіти.

Список використаних джерел

1. Гусейн Т. Моніторинг стандартів освіти: чому і як усе починалося / Торстен Гесен, Альберт Тайджиман // Моніторинг стандартів освіти / за ред. Альберта Таджимана і Т. Невілла Послтвейта. – Львів: Літопис, 2003. – С. 15-41.
2. Локшина О. Інновації в оцінюванні навчальних досягнень учнів у шкільній освіті країн Європейського союзу / Олена Локшина // Порівняльно-педагогічні студії. – 2009. – № 2. – С. 107–113.
3. Perrenoud P. Pour un approche pragmatique de l'évaluation formative / Philippe Perrenoud // *Mesure et evaluation en education*. – 1991. – Vol. 13, No. 4. – P. 49–81.
4. Cowie B. A Mode of Formative Assessment in Science Education / Bronwen Cowie, Beverly Bell // *Assessment in Education: Principles, Policy and Practice*. – 1999. – Vol. 6, n. 1 (1 March). – P. 101–116.
5. Black P. Formative Assessment and Curriculum Consequences / Paul Black // *Curriculum and Assessment*. Scott David (Editor). – Westport : Greenwood Publishing Group, Incorporated, 2000. – P.7–24.

6. Фишман И.С. Формирующая оценка образовательных результатов учащихся: Методическое пособие / И.С. Фишман, Г.Б. Голуб. – Самара: Издательство «Учебная литература», 2007. – 244 с.
7. Smith, A., Lovatt, M. and Wise, D. (2003) Accelerated Learning: A User's Guide, Network Educational Press Ltd, ISBN 978-1855391505.
8. OECD-Centre for Educational Research and Innovation. *Formative Assessment. Improving Learning in Secondary Classrooms.* – Paris : OECD Publishing, 2005. – 279 p.
9. Оцінювання проєктів. – [Електронний ресурс]. – Режим перегляду:
<http://www.intel.ua/content/www/ua/uk/education/k12/assessing-projects.html>
10. Морзе Н.В. Сходинки до інформатики: книга для учня 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів. - / Н.В. Морзе, В.П. Вембер, Н.А. Саражинська / К.: Школяр. 2013. – 184 с.: іл.
11. Морзе Н.В. Сходинки до інформатики: Робочий зошит №1 для учня 2 класу - / Н.В. Морзе, В.П. Вембер, Н.А. Саражинська / К.: Школяр. 2013. – 88 с.: іл.
12. Морзе Н.В. Сходинки до інформатики: Робочий зошит №2 для учня 2 класу - / Н.В. Морзе, В.П. Вембер, Н.А. Саражинська / К.: Школяр. 2013. – 72 с.: іл.
13. Морзе Н.В. Інформатика : підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закладів - / Н.В. Морзе, О.В. Барна, В.П. Вембер, О.Г. Кузьмінська, Н.А. Саражинська / К.: Видавничий дім «Освіта». 2013. – 256с.
14. Морзе Н.В. Робочий зошит з інформатики. 5 клас: навч. посіб. для загальноосвіт. навч. закладів - / Н.В. Морзе, О.В. Барна, В.П. Вембер, О.Г. Кузьмінська, / К.: Видавничий дім «Освіта». 2013. – 96с.
15. Морзе Н.В. Зошит для практичних робіт та проєктної діяльності з інформатики: навч. посіб. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закладів - / Н.В. Морзе, О.В. Барна, В.П. Вембер, О.Г. Кузьмінська, / К.: Видавничий дім «Освіта». 2013. – 48с.
16. Морзе Н.В. Зошит для контролю знань з інформатики. 5 клас: навч. посіб. для загальноосвіт. навч. закладів - / Н.В. Морзе, О.В. Барна, В.П. Вембер, О.Г. Кузьмінська, / К.: Видавничий дім «Освіта». 2013. – 64с.